

SZAKMAI BESZÁMOLÓ – HORZSA GERGELY

RÉZLER ALAPÍTVÁNY ÖSZTÖNDÍJ – INDIANA UNIVERSITY, BLOOMINGTON, 2020

Szakmai teljesítmény

A Rézler Alapítvány („B”) ösztöndíját doktori tanulmányaim végén, már doktorjelöltként nyertem el. Ekkorra már lezártam a disszertációm alapjául szolgáló kutatómunkákat, sőt, egyes első eredményeket már lehetőségem volt nemzetközi konferenciákon, illetve hazai folyóiratokban megosztanom a tudományos közösséggel – a doktori tanulmányaimat illetően már valóban „csak” a dolgozat megírása és véglegesítése volt hátra, amivel kapcsolatban szintén tettem már lépéseket az ösztöndíj megkezdését megelőzően. A disszertáció megírása azonban még ezen a készültségi szinten is iteratív folyamat: az érdemi munkához nélkülözhetetlen az írás közbeni kutatómunka végzése, akár az egyes fejezetek állításait megalapozó szakirodalomról, időközben felmerülő témakörök földolgozásáról akár az elemzés eredményeihez szükséges háttérelvezések elkészítéséről, illetve annak interpretálásáról van szó. Az interpretáció esetében azért is kifejezetten kardinális kérdés, mert kutatási témám Közép-Európa-specifikus, és a tágabb kontextusba helyezése ezért elhárítandó akadályokba ütközik.

A célom az Indiana University-n ezért az volt, hogy 1) visszacsatolásokat kapjak az elért eredményekről 2) amerikai nézőpontból kapjak javaslatokat a kutatómunka gazdagításához és továbbviteléhez, az érvényességének kiterjesztéséhez 3) a helyi kutatóközösségtől segítséget kapjak a dolgozat szerkesztéséhez, különösen ami a tág értelemben vett formai kritériumokat és különösen az angol nyelviséget illeti 4) tudományos-szakmai kapcsolatokra tegyek szert a kutatási területemhez akár érintőlegesen közel állók személyében 5) az elmélyült és zavartalan kutatómunkára lehetőséget adó környezetben hamar befejezzem a dolgozatom megírását, adott esetben további tanulmányokat is elkészíthessek. A tervem az volt, hogy az ösztöndíjas időszak első felében véglegesítem a dolgozatomat, a második felében pedig a tanulmányok írása (mint kevésbé égető feladat) mellett igyekszem minél jobban kivenni a részemet az Indiana University és ezen belül is a Szociológia Tanszék szakmai életében, és úgy általában egy kicsit körülnézni Bloomingtonban és a környékén, adott esetben más egyetemeket és városokat is meglátogatni.

A legfontosabb, magam számára támasztott szakmai terveket sikerült is megvalósítani: már a második hónapban véglegesíteni sikerült a disszertációm, amit márciusban be is nyújtottam a doktori iskolámnak. Ezeket követően, az előzetes terveimet is meghaladva, három tanulmányt sikerült elkészíteni, és nemzetközi folyóiratoknak benyújtani. A beszámoló írásakor - bár ezek közül a megcélzott, topkategóriás folyóiratok első körben a várakozásaimnak megfelelően visszautasították valamennyi közlését - nagyon részletes és rendkívül hasznos visszajelzéseket és inspiráló biztatásokat kaptam a munkám folytatásához a közelebbi szakterületem világviszonylatban legfontosabb két folyóiratának főszerkesztőjétől is. Ezek a visszajelzések nemcsak arra adnak lehetőséget, hogy magukat a tanulmányokat és a disszertációm az arra érkező bírálatokkal kiegészítve tökéletesíthessem az előttem álló időszakban, hanem, és főleg arra, hogy a doktori munkámat követő szakmai-tudományos jövőmet megalapozhassam.

Az Indiana University és a szakmai munka körülményei

Az ösztöndíjas időszak négy hónapját két meghatározó részre lehet osztani: az első másfél hónapig, a második pedig két és fél hónapig tartott, a cezúrát a koronavírus-influenzajárvány miatti egyetembezárás jelentette. Az előbbi időszakban viszonylag hamar sikerült beilleszkedni a fogadó tanszék életébe. Még azelőtt, hogy a külföldi vendégkutatók hivatalos fogadása megtörtént volna, és mindenféle előzetes egyeztetés nélkül, már az érkezésem másnapján felkerestem a tanszék munkatársait. Rendkívül közvetlen és baráti fogadtatásban volt részem: a tanszékvezető asszony körbevezetett a tanszéken, bemutatott kollégáinak és a doktori irodában épp dolgozó 'graduate' hallgatóknak, térképek segítségével bemutatta az egyetemi campust, felsorolt számos lehetőséget arra, hogy részt vegyek az egyetem szakmai és kulturális programjain, és az összes adminisztratív tennivalót is elintéztük. A lehetőségekkel mind igyekeztem is élni. A napjaimat túlnyomórészt a tanszéken javasolt Wells könyvtárban töltöttem, ami nemcsak egy nagyon kellemes és inspiráló hely az elmélyült kutatómunkához, hanem az összes forrásigényemet kielégítette, ami csak fölmerült a dolgozatom írása közben. Ehhez a könyvtárhoz hasonlót nagyon keveset tudnék mondani, amit láttam: hatalmas épület; az egyik fele főleg tanulóknak, a másik (nagyobb fele) pedig kutatóknak. Az egyik felén asztalok, hangszigetelt megbeszélő- és csoportos, meg egyéni tanulószobák, fotelek vannak, a másik felén pedig zsúfolásig könyvek, kilenc emeletnyi magasságban és nagyságrendileg egy fél focipályányi alapterületen. A dolgozatírás mellett rendszeres látogatója voltam a szociológus mester-doktori hallgatók számára szervezett heti szakmai délutánnak, amelyen a hallgatók, illetve vendégkutatók mutatták be kutatásaikat egymásnak, az előadásokat pedig – számomra szokatlanul – tartalmas és érdemi viták, tapasztalatcserék követték.

Március közepével aztán bezárt az egyetem, a kormányzói rendeletek értelmében pedig bezártak a nem alapvető szolgáltatásokat nyújtó üzletek, az otthonunkat elhagyni csak kiemelten fontos ügyekben vagy rekreációs célból volt szabad, a társaságot pedig kerülni kellett. Ennek megfelelően az egyetemi campus szinte teljesen kiürült, és ezzel együtt a kis egyetemvároska is. Számomra is dilemma volt, hogy megéri-e maradni, ám a kontinensek közötti légitölekedés leállásával, illetve amiatt, hogy Magyarországon is hasonló körülményekre lehetett számítani, a kivárás mellett döntöttem.

Az természetesen, hogy a bezárások miatt kiürült az egyetem, az ösztöndíjas időszak hátralévő részét pedig épp olyan körülmények között töltöttem, amilyen körülményekre Magyarországon is adottak lettek volna a lehetőségek, meghatározta a kinti munkámat is: egyes, kevésbé izgalmas szakmai céljaimat, így a tanulmányírást, sikerült túlteljesíteni, míg

az előre egyeztetett más lehetőségekkel nem tudtam élni. Több olyan európai vendégkutatóval is találkoztam az első hónapban, akikkel megbeszéltünk találkozót, és tervben volt az is, hogy előadást tartok majd a Szociológia Tanszék egyik pénteki alkalmán, ahol nagyon kíváncsi lettem volna, hogy az amerikai kollégák a szűk értelemben vett eurocentrikus kutatási témám mely aspektusai iránt érdeklődnek. Még az egyetembezárás előtt (az egyetembezárás hetének kezdőnapján – ami akkor még nem volt előre látható) találkozhattam Bloomingtonban a Közép-Eurázsiai Tanulmányok Tanszék oktatóival is, illetve ellátogattam a magyar, mint idegen nyelvet tanulók teadélutánjára is – akikkel több jövőbeni közös programot is megbeszéltünk, amiből aztán a bezárás miatt semmi sem lett, hasonlóan ahhoz a tervemhez, hogy rendszeres látogatója leszek a Szociológia Tanszék oktatói által tartott egyes szemináriumoknak, nem is azért, hogy a szakmai munkámhoz muníciót kapjak, hanem, hogy benyomásokat gyűjtsek arról, milyen témák foglalkoztatják az amerikai kollégákat. A hátralévő két hónapot az egyébként kényelmes albérletemben tanulmányírással töltöttem. Lévé, hogy az interkontinentális repülőjáratok, így az én előzetesen vásárolt repülőjegyem is, törlésre kerültek, többátszállásos megoldással sikerült az előzőekben eltervezetthez nagyon közeli időpontban hazautaznom. A hazautazásomat a minimálisan szükségesnél szándékosan több átszállással szerveztem meg végül, így lehetőségem volt Amerika több nagyvárosát is meglátogatni, ami utólag jól belátható módon egy szociológiai terepmunkával is felért.

Értékelés

Amellett, hogy az ösztöndíj egyes járulékos lehetőségeit (így például szakmai és emberi kapcsolatok kialakítását; a munkámra érkező visszajelzéseket, javaslatokat) kevésbé sikerült kiaknázni a tervezettnél, úgy érzem, szakmailag és emberileg is nagyon sokat adott

számomra az ösztöndíj. Egyrészt a szűk értelemben vett tudományos munkámat sikerült végrehajtani, sőt, túlteljesíteni, és ehhez nagyon szükség volt az angolszász környezetre: ha formailag tekintem, a dolgozatom majd' felét sikerült megírnom másfél hónap alatt, ami nem ment volna anélkül, hogy kézközelben legyen a diszciplína túlzás nélkül teljes angol nyelvű szakirodalma. És bár az, hogy a tengerentúlon kiszakadhattam a hétköznapi elfoglaltságaimból, elszakadhattam itthoni, doktorim melletti munkakötelességeimtől, ami mellett a PhD sajnos mindig csak másodlagos feladat tudott lenni, önmagában is sokat számított, kifejezetten az, hogy az Indiana Egyetemen lehettem, nagyon inspiráló tudott lenni. Az egyetemmel kapcsolatban nem volt előzetesen túl sok elvárásom, és éppen ezért lehetett sokkoló szembesülni azzal, hogy hogyan működik egy amerikai egyetem – egy olyan „egyszerű” állami egyetem ráadásul, amiről az ösztöndíj hiányában valószínűleg soha nem is hallottam volna. Korábban hallgatóként, részben oktatóként, adminisztratív munkatársként is bejártam Magyarország több állami egyetemét, és az IU-s hónapokban megfigyelőként minden szempontból tapasztalhattam azt a mérhetetlen kulturális lemaradást, amiben a mi egyetemeink vannak, s hogy ez a kulturális lemaradás nem a pénzügyi különbségek folyománya. Ha hosszabb távon az akadémiai szférában – és a hazai akadémiai szférában – találom meg a jövőmet, az Indiana University; ez, a Magyarországon vélhetően senki által nem ismert, egy itthon senki által a térképen elhelyezni nem tudott állam állami egyeteme etalonként fog szolgálni a munkámhoz. Az egyetemrangsorok készítőit USA-elfogultsággal szokás vádolni: azzal, hogy azért végeznek amerikai egyetemek előkelő helyeken ezekben a rangsorokban, mert a rangsorok maguk is amerikaiak. Ha eddig kétségeim is voltak afelől, hogy ezek a kritikák alaptalanok, a kétségeim elszálltak.

Köszönöm a Rézler Alapítványnak a támogatást. Köszönöm a bizalmukat és a segítségüket, azt, hogy folyamatosan érdeklődtek és támogattak kintlétem során is. Köszönöm az Indiana Universitynek és a Szociológia Tanszék munkatársainak a nyitottságát és rengeteg segítségét. Köszönöm a leginspirálóbb légkört, amihez szerencsém volt az eddigi tudományos karrierem során. Nehéz kitalálni, „mi lett volna, ha”..., de úgy érzem, a világjárvány közepén a legjobb helyen voltam, ahol lennem lehetett, és úgy is érzem, hogy ez a kiszakadás és egyetemvárosba-zártság tette a legjobbat velem. A tapasztalatokért és élményekért mindig hálás leszek.